

Pakkokeinolain muutostarpeiden arviointi

Vangitsemisen edellytykset ja salaiset pakkokeinot (1. vaihe)
Lausuntotiivistelmä



Pakkokeinolain muutostarpeiden arviointi

Vangitsemisen edellytykset ja salaiset
pakkokeinot (1. vaihe)

Lausuntotiivistelmä

Oikeusministeriö

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Oikeusministeriö

CC BY-SA 4.0

ISBN pdf: 978-952-400-484-8

ISSN pdf: 2490-1172

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2026

Pakkokeinolain muutostarpeiden arviointi
Vangitsemisen edellytykset ja salaiset pakkokeinot (1. vaihe)
Lausuntotiivistelmä

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2026:21		Teema	Mietintöjä ja lausuntoja
Julkaisija	Oikeusministeriö		
Yhteisötekijä	Oikeusministeriö		
Kieli	suomi	Sivumäärä	38

Tiivistelmä

Oikeusministeriön asettaman työryhmän 21.11.2025 julkaistussa mietinnössä (Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2025:55) ehdotettiin muutettavaksi pakkokeinolain 2 luvun säännöksiä vangitsemisen edellytyksistä ja 10 luvun säännöksiä salaisista pakkokeinoista. Oikeusministeriö pyysi mietinnöstä lausunnon 46 taholta. Lausuntoja saapui 31.

Useat lausunnonantajat pitivät ehdotuksia ja esityksen tavoitteita joko kokonaisuudessaan tai tietyiltä osin kannatettavina, perusteltuina tai myös laadukkaasti kirjoitettuna. Toisaalta mietinnön ehdotuksista esitettiin myös useita kriittisiä näkökohtia. Lausuntopalautteessa korostettiin etenkin pakkokeinolain kokonaistarkastelua, perus- ja ihmisoikeuksien varmistamista sekä riittäviä resursseja ja koulutusta.

Pakkokeinolain mukaisten vangitsemisedellytysten selkeyttämiseen suhtauduttiin pääosin myönteisesti, mutta ehdotettu uusi yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vaarantumisen uhkaan perustuva vangitsemisperuste herätti erisuuntaisia näkemyksiä. Lausuntopalautte oli jakautunutta erityisesti myös salaista paikkaan kohdistuvaa etsintää ja osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevien ehdotusten osalta.

Asiasanat rikosprosessi, pakkokeinolaki, pakkokeinot, vangitseminen, salaiset pakkokeinot

ISBN PDF 978-952-400-484-8 **ISSN PDF** 2490-1172

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-484-8>

Bedömning av ändringsbehov i tvångsmedelslagen Förutsättningar för häktning och hemliga tvångsmedel (fas 1) Sammandrag av utlåtandena

Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2026:21		Tema	Betänkanden och utlåtanden
Utgivare	Justitieministeriet		
Utarbetad av	Justitieministeriet		
Språk	finska	Sidantal	38

Referat

I ett betänkande från justitieministeriets arbetsgrupp den 21 november 2025 (Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2025:55) föreslås ändringar i bestämmelserna om förutsättningarna för häktning i 2 kap. och om hemliga tvångsmedel i 10 kap. i tvångsmedelslagen. Justitieministeriet bad 46 instanser yttra sig om betänkandet. Det kom in 31 utlåtanden.

Flera av dem som yttrade sig ansåg att förslagen och målen i propositionen antingen i sin helhet eller till vissa delar är motiverade, värda att understödjas eller också välskrivna. Det framfördes också flera kritiska synpunkter på förslagen i betänkandet. I remissvaren betonades särskilt en helhetsöversyn av tvångsmedelslagen, tillgodoseende av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna samt tillräckliga resurser och tillräcklig utbildning.

Remissinstanserna förhöll sig i huvudsak positiva till förtydligandet av förutsättningarna för häktning enligt tvångsmedelslagen, men åsikterna var delade i fråga om den föreslagna nya häktningsgrund som grundar sig på risken för äventyrande av allmän ordning eller säkerhet. Dessutom var remissvaren delade i synnerhet när det gällde förslagen om hemlig genomsökning av platser och användning av deltagande informationskällor.

Nyckelord straffprocess, tvångsmedelslag, tvångsmedel, häktning, hemliga tvångsmedel

ISBN PDF 978-952-400-484-8 **ISSN PDF** 2490-1172

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-484-8>

Assessment of needs to amend the Coercive Measures Act
Preconditions for remand and secret coercive measures (phase 1)
Summary of opinions

Publications of the Ministry of Justice, Memorandums and statements 2026:21		Subject	Memorandums and statements
Publisher	Ministry of Justice, Finland		
Group author	Ministry of Justice, Finland		
Language	Finnish	Pages	38

Abstract

In its memorandum published on 21 November 2025 (Publications of the Ministry of Justice, Memorandums and statements 2025:55), a working group appointed by the Ministry of Justice proposed amendments to the provisions on the preconditions for remand laid down in chapter 2 of the Coercive Measures Act and to the provisions on secret coercive measures laid down in chapter 10 of the same act. The Ministry of Justice requested opinions from 46 stakeholders and received 31 responses.

Several commentators welcomed the proposed amendments and the objectives of the proposal either fully or partially or considered them justified or well-written. On the other hand, many also had critical comments on the proposals. In particular, the feedback emphasised the need to carry out an overall review of the Coercive Measures Act, to safeguard fundamental and human rights, and to ensure sufficient resources and training.

While the proposal to clarify the preconditions for remand under the Coercive Measures Act was mainly met with a positive response, there were conflicting views regarding the proposed new ground for remand based on a threat to public order or security. Opinions were also divided especially in respect of the proposals concerning the covert search of premises and the use of participatory covert human intelligence sources.

Keywords criminal procedure, Coercive Measures Act, coercive measures, remand, secret coercive measures

ISBN PDF	978-952-400-484-8	ISSN PDF	2490-1172
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-484-8>

Sisältö

1	Johdanto	7
1.1	Työryhmän mietintö.....	7
1.2	Pyydetyt ja saadut lausunnot.....	8
1.3	Lausuntojen yhteenveto.....	9
2	Yleinen lausuntopalaute	11
2.1	Kokonaistarkastelun puuttuminen.....	11
2.2	Riittävät resurssit ja koulutus	12
2.2.1	Yleistä	12
2.2.2	Vangitseminen	13
2.2.3	Salaiset pakkokeinot.....	14
3	Yksityiskohtainen lausuntopalaute	16
3.1	Vangitsemisen edellytykset	16
3.1.1	Pakkokeinolain mukaisten vangitsemisedellytysten selkeyttäminen.....	16
3.1.2	Uusi yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vaarantumisen uhkaan perustuva vangitsemisperuste.....	18
3.2	Salainen kotietsintä, salainen erityinen kotietsintä ja salainen paikanetsintä.....	23
3.2.1	Yleistä	23
3.2.2	Toimivaltuuksien perusteiksi esitetyt erityisen painavat syyt	24
3.2.3	Oikeasuhtaisuus kaikkien rikoslajien osalta	26
3.2.4	PKL 10:2.2:n välttämättömyysvaatimukseen sitominen.....	26
3.2.5	Kohteeksi joutuneen jälkikäteisten oikeusturvakeinojen käytön mahdollisuus.....	27
3.2.6	Todennäköisyusedellytykset: "voidaan olettaa" vrt. "perusteltua syytä olettaa"	27
3.2.7	Etsintävaltuutetun etäosallistumismahdollisuus.....	28
3.2.8	Lähdesuoja.....	29
3.2.9	Muut huomiot	30
3.3	Osallistuva tietolähde.....	32
3.3.1	Yleistä	32
3.3.2	Virka- ja rikosoikeudellinen vastuu.....	34
3.3.3	Päätöksen voimassaoloaika, esitutkintaviranomaisten yhteistyövelvoite ja myötävaikutuskielto.....	34
3.3.4	Tietolähteen oikeusturvasta huolehtiminen	35
3.3.5	Perusterikokset.....	35
3.3.6	Osallistuvan tietolähteen käytöstä päättäminen	35
3.3.7	Muut huomiot	36
3.4	Ampuma-aserikos ylimääräisen tiedon käyttämistä koskevaksi perusterikokseksi	37
3.5	Ehdotus toimivaltuussääntelyn yhteensovittamisesta pakkokeinolain 10 luvussa	37
3.6	Muut huomiot.....	38

1 Johdanto

1.1 Työryhmän mietintö

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman (Vahva ja välittävä Suomi, 20.6.2023) mukaan hallitus vahvistaa rikostorjuntaa kansalaisten turvallisuuden ja viranomaisia kohtaan koetun luottamuksen lisäämiseksi ja että muun ohella pakkokeinolaki tukee rikostorjuntaa riittävällä tavalla (s. 180). Lisäksi hallitusohjelman mukaan arvioidaan jälkikäteen ilmoitettavan kotietsinnän säätäminen (s. 180) ja hallitus mahdollistaa nykyistä laajempien salaisten pakkokeinojen käytön rikollisjengissä aktiivisesti toimivan henkilön kohdalla (s. 182).

Oikeusministeriö asetti 13.2.2025 työryhmän (VN/21297/2023), jonka tehtävänä on arvioida pakkokeinolain muutostarpeita ja sen perusteella valmistella tarvittavat lainsäädäntömuutokset. Pakkokeinolain lisäksi muutokset voivat koskea erityisesti johdonmukaisuussyistä myös muuhun lainsäädäntöön tarvittavia muutoksia. Työryhmän toimikaudeksi asetettiin 1.3.2025–31.5.2027.

Työryhmän asettamispäätöksen mukaan tehtävä toteutetaan vaiheistetusti jakautuen kahteen eri vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa muutostarpeita arvioitaessa huomiota tuli kiinnittää erityisesti hallitusohjelman pakkokeinolakia koskeviin kirjauksiin. Lisäksi tuli tarkastella vangitsemisen edellytyksiä koskevia säännöksiä ottaen huomioon ratkaisu KKO 2024:20. Ehdotus tuli laatia hallituksen esityksen muotoon. Nyt lausuttavana ollut hallituksen esityksen muotoon laadittu työryhmän mietintö koskee ensimmäisen vaiheen toteuttamista rajoittuen sitä koskeviin asiakokonaisuuksiin.

Asettamispäätöksen mukaisesti toisessa vaiheessa tehdään laaja-alaisempaa muutostarpeiden arviointia. Muutostarpeiden arvioinnissa kiinnitetään huomiota erityisesti eduskunnan kannanottoihin ja laillisuusvalvontaratkaisuihin sekä oikeuskäytännössä esiin nousseisiin kysymyksiin (ks. tarkemmin asettamispäätöksen taustajakso). Lisäksi huomioon tulee ottaa pakkokeinolakia koskevat käytännön toimijoiden havainnoista aiheutuvat lainsäädäntötarpeet sekä kansainvälisistä velvoitteista työryhmän työn aikana mahdollisesti aiheutuvat lainsäädäntötarpeet.

Mietinnön sisältämän hallituksen esitysluonnoksen tavoitteena on hallitusohjelman mukaisesti varmistaa, että pakkokeinolaki tukee rikostorjuntaa riittävällä tavalla. Lisäksi on arvioitu ja ehdotetaan säädettäväksi salaisesta paikkaan kohdistuvasta

etsinnästä. Edelleen ehdotuksien tavoitteena on mahdollistaa nykyistä laajempien salaisten pakkokeinojen käyttö vakavaan rikollisuuteen liittyen. Salaisen etsinnän ja ampuma-aserikoksen lisäämistä ylimääräisen tiedon käyttämistä koskevan perusterikoslistauksen sääntelytarpeen arviointi perustuu myös eduskunnan hyväksymiin lausumiin (EV 305/2022 vp, 3. ja 4. lausuma). Tavoitteena on myös selkeyttää pakkokeinolain mukaisia vangitsemisen edellytyksiä ottaen huomioon kansainvälinen ja kansallinen oikeuskäytäntö.

Mietinnössä ehdotetaan säädettäväksi salaisesta paikkaan kohdistuvasta etsinnästä, osallistuvan tietolähteen käytöstä ja ampuma-aserikoksen lisäämisestä ylimääräisen tiedon käyttämistä koskevaksi perusterikokseksi. Mietinnössä ehdotetaan muutettavaksi myös pakkokeinolain mukaisia vangitsemisen edellytyksiä siten, että rikoksesta todennäköisin syin epäillyn vangitseminen edellyttäisi aina jonkin pakkokeinolaissa määritellyn erityisen edellytyksen (esimerkiksi karttamis-, sotkemis- tai jatkamisvaara) käsillä oloa. Lisäksi vangitsemisen edellytykseksi ehdotetaan uutta yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vaarantumisen uhkaan perustuvaa vangitsemisperustetta.

1.2 Pyydetyt ja saadut lausunnot

Oikeusministeriö pyysi lausuntoa 46 taholta. Lausunnon antamisaika oli 21.11.2025–16.1.2026. Muillekin kuin jakelussa mainituille annettiin mahdollisuus antaa lausunto lausuntopalvelu.fi-sivustolla. Lausuntoja saapui yhteensä 31. Tämän lisäksi liikenne- ja viestintäministeriö ilmoitti, ettei sillä ole asiassa lausuttavaa. Alkuperäiset lausunnot ovat kokonaisuudessaan saatavissa valtioneuvoston hankerekisteristä osoitteesta: <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM055:00/2023>.

Lausunnon antoivat seuraavat tahot: Amnesty International Suomen osasto, eduskunnan oikeusasiamies, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Helsingin hovioikeus, Helsingin kärjäoikeus, Juristiliitto - Juristförbundet ry, Keskusrikospoliisi, Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus, Medialiitto ry, Pirkanmaan kärjäoikeus, Poliisihallitus, professori Matti Tolvanen/ Itä-Suomen yliopisto, puolustusministeriö, Rajavartiolaitos, Sanoma Media Finland Oy, sisäministeriö, Suojelupoliisi, Suomen Asianajajat, Suomen Journalistiliitto ry, Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbundet ry, Syyttäjälaitos, Tulli, Turun hovioikeus, valtioneuvoston oikeuskansleri, valtiovaraministeriö ja Yleisradio Oy sekä viisi yksityishenkilöä.

Lausuntotiivistelmä sisältää koosteen lausuntojen sisällöstä. Kysymyksessä on tiivistelmä, eikä lausuntojen koko sisältöä ole toistettu yksityiskohtaisesti. Lausumia on tiivistelmää varten lyhennetty, niitä on ryhmitelty uudestaan ja niiden kieliasua on yhtenäistetty. Tiivistelmässä kutakin teemaa koskevat lausumat on pyritty kokoaamaan yhteen.

1.3 Lausuntojen yhteenveto

Useat lausunnonantajat pitivät ehdotuksia ja esityksen tavoitteita joko kokonaisuudessaan tai tietyiltä osin kannatettavina, perusteltuina tai myös laadukkaasti kirjoitettuna. Mietinnön ehdotuksista esitettiin myös useita kriittisiä näkökohtia. Lausuntopalautteessa korostettiin etenkin pakkokeinolain kokonaistarkastelua, perus- ja ihmisoikeuksien varmistamista sekä riittäviä resursseja ja koulutusta.

Pakkokeinolain mukaisten vangitsemisedellytysten selkeyttämiseen suhtauduttiin pääosin myönteisesti. Ehdotettu uusi yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vaarantumisen uhkaan perustuva vangitsemisperuste jakoi kuitenkin lausunnonantajien näkemyksiä. Osa kannatti ehdotusta uudesta vangitsemisperusteesta. Osa lausunnonantajista suhtautui ehdotukseen kriittisesti, erityisesti ”yleisen reaktion” merkityssisältöön ja sen toteennäyttämiseen liittyen. Usea lausunnonantaja kiinnitti huomiota myös säännöksen muotoilun väljyyteen sekä korosti konkreettisten toiseikkojen esittämisen tarvetta.

Ehdotukset salaisesta kotietsinnästä, salaisesta erityisestä etsinnästä ja salaisesta paikanetsinnästä jakoivat myös lausunnonantajien näkemyksiä. Osa lausunnonantajista kannatti ehdotuksia ja piti niitä perusteltuina. Osa lausunnonantajista suhtautui ehdotuksiin kriittisesti, osa jopa kielteisesti. Tältä osin kiinnitettiin huomiota muun muassa perusoikeuksien rajoittamisedellytyksenä olevan välttämättömyyden ja suhteellisuuden täyttymiseen. Lisäksi osa lausunnonantajista esitti, että toimenpiteiden edellytykset tulisi sijoittaa pakkokeinolain 10 §:n 2 momentissa säädettyyn toimivaltuuden käytön välttämättömyyteen. Huomiota kiinnitettiin myös muun muassa etsintävaltuutetun henkilökohtaiseen läsnäolovelvollisuuteen sekä rikospöytäkirjoista koskevaan viittaukseen perustuvaan sääntelyyn.

Lausuntopalaute oli jakautunutta myös osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevien ehdotusten osalta. Osa lausunnonantajista kannatti ehdotuksia. Toisaalta osa lausunnonantajista suhtautui ehdotuksiin kriittisesti, osa jopa kielteisesti. Ehdotetussa sääntelyssä nähtiin myös joitakin ongelmallisuuksia. Tältä osin kiinnitettiin huomiota muun muassa tietolähteen turvallisuuteen ja osaamiseen, rikosvastuuseen, viestinnän luottamuksellisuuteen, ulkopuolisen valvonnan haasteellisuuteen sekä toimivallan käytön ja viranomaisten rikostorjuntatehtävän väliseen jännitteeseen rikolliseen toimintaan osallistumisen suhteen. Huomiota kiinnitettiin myös muun muassa virkavastuuihin sekä oikeusturvanäkökohtiin.

Ampuma-aserikoksen lisäämisen ylimääräisen tiedon käyttöä koskevaksi perusterikokseksi suhtauduttiin pääosin myönteisesti. Eduskunnan oikeusasiamies ja Helsingin hovioikeus suhtautuivat ehdotukseen kuitenkin varauksellisesti. Oikeuskansleri

piti perustuslakivaliokunnan lausunnon pyytämistä tältä osin suotavana. Poliisihallitus esitti harkittavaksi, voitaisiinko sen ja Tullin pakkokeinolakityöryhmän 2-vaiheessa esittämiä muita rikoksia lisätä säännökseen jo 1-vaiheen jatkovalmistelussa.

Pakkokeinolain ja Tullin sekä Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalakien toimivaltasäätelyn yhteensovittamiseen suhtauduttiin myönteisesti.

2 Yleinen lausuntopalaute

Useat lausunnonantajat pitävät ehdotuksia ja esityksen tavoitteita joko kokonaisuudessaan tai tietyiltä osin kannatettavina, perusteltuina tai myös laadukkaasti kirjoitettuna.

2.1 Kokonaistarkastelun puuttuminen

Oikeuskansleri, Juristiliitto ja **Amnesty International Suomen osasto** kiinnittävät lausunnoissaan huomiota eduskunnan perustuslakivaliokunnan huomioihin pakkokeinojen ja esitutinnan sääntelylle ominaisesta kehityksestä, jossa toimivaltuuksia lisätään tai niitä laajennetaan vähitellen (PeVL 98/2022 vp, kohdat 1–3).

Oikeuskansleri ja **Juristiliitto** pitävät valitettavana, ettei esityksen yhteydessä perustuslakivaliokunnan esiin nostamaa kattavaa selvitystä pakkokeinoitoimivaltuuksien toimivuudesta, hyväksyttävyydestä ja välttämättömyydestä ole tehty, vaan kyse on yksittäisestä esityksestä, jossa pakkokeinojen toimivaltuuksia lisätään ja laajennetaan jälleen vähittäin. Toisaalta **oikeuskansleri** toteaa, että eduskunta oli lausumissaan samassa yhteydessä edellyttänytkin, että hallitus selvittää ja arvioi mietinnössä koskevia asioita ja tuo selvityksen perusteella tarvittavat lainmuutokset eduskunnan käsiteltäväksi mahdollisimman pian.

Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten oikeuskansleri kuitenkin painottaa sitä, että vähäininkin laajennus toimivaltuuteen, jonka perustuslakivaliokunta on aikaisemmassa lausunnossa arvioinut olevan valtiosääntöoikeudellisesti moitteeton, voi antaa aiheutta muuttaa välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden arviointia. Oikeuskansleri toteaa, että osittaismuutokset ovat omiaan vaikeuttamaan kokonaiskuvan saamista pakkokeinolainsäädännöstä ja sen vaikutuksista. Tämä seikka ei ole oikeuskanslerin mukaan vailla merkitystä eduskunnan tiedonsaantioikeuden sekä välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden arvioinnissa. Myös **Amnesty International Suomen osasto** katsoo, että yksittäisillä lakimuutoksilla jatkuvasti laajennettavat toimivaltuudet vaikeuttavat kokonaiskäsityksen muodostamista eikä pidä esitutkintaviranomaisten toimivaltuuksien jatkuvaa kasvattamista yksittäisillä osamuutoksilla kannatettavana. Amnesty pitää tätä ongelmallisena, kun on kyse menettelyistä, joilla puututaan voimakkaasti perus- ja ihmisoikeuksiin. Erityisen ongelmallista tämä on Amnestyyn mukaan sellaisten menettelyiden lisäämisen osalta, joiden käytöstä ei tarvitse edes ilmoittaa kohdehenkilöille. Amnesty toteaa, että jo olemassa olevissa vastaavan kaltaisissa menettelyissä esiintyy ongelmia.

Oikeuskanslerin mukaan esityksessä tulee kyetä vakuuttavammin perustelemaan sitä, miksi kattavaa selvitystä ei ole tehty, vaikka mietinnössä esitetään merkittäviä uudentyypisiä pakkokeinoimivaltuuksia. Esityksessä tulisi kuvata oikeuskanslerin mukaan myös sitä, millä keinoin siinä on pyritty paikkaamaan niitä puutteita, jotka aiheutuvat kattavan selvityksen puuttumisesta. Lisäksi oikeuskansleri korostaa, että perustuslakivaliokunnan esittämiä valtiosääntöoikeudellisia näkökohtia ei voida sivuuttaa tai korvata hallitusohjelmaan kohdistuvalla viittauksella (esim. PeVL 16/2023 vp, kohta 12 ja siinä olevat viittaukset). Oikeuskansleri myös kyseenalaistaa mietinnön asiaan liittyviä perusteluita ja pitää muun ohella viittausta HE 70/2025 vp (laite-etsinnästä päättäminen) harhaanjohtavana kontekstin suhteen.

Suomen Asianajajat viittaa oikeuskanslerin lausuntoon tältä osin.

Amnesty International Suomen osaston mukaan esitutkinta- ja pakkokeinoimivaltuuksista ja niiden muutoksista olisi viipymättä tehtävä kattava kokonaisarviointi, jossa niitä tarkasteltaisiin perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta, niiden hyväksyttävyyttä ja välttämättömyyttä arvioiden. Myös **Juristiliitto** kehottaa arvioimaan pakkokeinovaltuuksien toimivuutta, hyväksyttävyyttä ja välttämättömyyttä kokonaisuutena tulevaisuudessa toteutettavalla selvityksellä.

2.2 Riittävät resurssit ja koulutus

2.2.1 Yleistä

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry korostaa, että pakkokeinoilain muutoksilla on välittömiä ja merkittäviä vaikutuksia tuomioistuinten toimintaan, työmäärään ja resurssitarpeisiin, jotka on arvioitava realistisesti ja kattavasti.

Myös **Juristiliitto** pitää selvänä, että uusia pakkokeinoja koskevat asiat lisäävät esitutkintaviranomaisten ja tuomioistuinten työmäärää. Juristiliitto katsoo, että mietinnössä olleet arviot pakkokeinojen määrästä ja työn lisääntymisestä vaikuttavat hyvin varovaisilta. Juristiliitto kiinnittää huomiota myös hovioikeuksien työmäärien ja resurssien huomioimiseen. Juristiliiton mukaan riittävä resursointi lisääntyviin tehtäviin on varmistettava jo esityksen antamisen yhteydessä.

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry ei pidä mietinnön mukaista arviota esityksen taloudellisista vaikutuksista toimivaltaisten viranomaisten kannalta ongelmattomana. Tuomariliitto toteaa, ettei sillä ole mahdollisuutta jättää asioita ratkaisematta tai priorisoida lakisääteisiä tehtäviä pois. Lukuisat yksittäiset, pistemäiset lainsäädäntöuudistukset ovat viime vuosina jatkuvasti lisänneet

tuomioistuinten työmäärää ilman, että resursseja on vastaavasti lisätty. Tuomariliitto ei pidä kehitystä pitkällä aikavälillä kestäväenä. Lisäksi Tuomariliitto korostaa, että esityksessä ehdotettuja uusia tai laajenevia tehtäviä ei voida edellyttää hoidettaviksi nykyisten määrärahojen puitteissa. Tuomariliitto katsoo, että esityksen taloudelliset vaikutukset tulee arvioida uudelleen asianmukaisesti, ja uudistuksesta aiheutuvat kustannukset on kompensoitava täysimääräisesti.

Juristiliitto katsoo, että mikäli lisäresursoinnin osalta päädytään talouspoliittisen ministerivaliokunnan linjauksien kannalle, on luovutettavat tehtävät osoitettava selkeästi.

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry yhtyy myös Lakivaliokunnan esittämiin huoliin ja korostaa, että oikeusturvan ja perusoikeuksien toteutuminen edellyttää toimivia ja asianmukaisesti resursoituja tuomioistuimia. Tuomioistuimilla ei ole olemassa keinoja järjestellä tai tehostaa omaa toimintaansa vastaamaan uusiin erittäin kiireellisen asiaryhmän tehtäviin, joka ei pidentäisi muiden asioiden käsittelyaikoja.

Helsingin käräjäoikeus katsoo, että mahdollisten muutosten voimaantulo on tärkeä kytkeä ajankohtaan, jolloin kaikki tarvittavat tietojärjestelmä- ja asiakirjapohjamautokset on Tuomioistuinviraston toimesta tehty kokonaan valmiiksi.

2.2.2 Vangitseminen

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry, Suomen Asianajajat, Turun hovioikeus ja **Syyttäjälaitos** katsovat, että uusi vangitsemisperuste lisää tuomioistuinten työmäärää. **Tuomariliiton** mukaan uusi vangitsemisperuste asettaa myös uusia vaatimuksia vangitsemisasioiden käsittelylle sekä lisää vangitsemisasioiden uudelleenkäsittelyjen määrää ja vaativuutta. Tuomariliitto katsoo, ettei näitä vaikutuksia ole mietinnössä riittävästi arvioitu. Tuomariliitto myös korostaa, että myös uuden vangitsemisperusteen osalta syntyvät lisätyömäärät ja niistä aiheutuvat kustannukset on tunnistettava ja huomioitava esityksen taloudellisia vaikutuksia arvioitaessa. **Turun hovioikeuden** mukaan myös jo käytännössä tapahtunut vangitsemisen erityisten edellytysten soveltamisalan laajeneminen lisää tuomioistuinten työmäärää. Lisäksi hovioikeus katsoo, että vangitsemispäätöksistä hovioikeuteen tehtävien kanteluiden määrän voidaan olettaa kasvavan. **Syyttäjälaitos** kiinnittää huomiota myös uuden vangitsemisperusteen edellyttämään koulutukseen sekä oikeuskäytännön kehityksen seuraamiseen ja selvittämiseen.

2.2.3 Salaiset pakkokeinot

Helsingin käräjäoikeus katsoo, että työryhmän mietinnössä on arvioitu huolellisesti uusien tuomioistuinasioiden määriä ja ennen kaikkea niiden käsittelyllistä laatua. Käräjäoikeus pitää työryhmän esittämiä arvioita (s. 105–106) määristä ja niiden jakautumisesta erilaisiin menettelymuotoihin oikeasuuntaisina.

Helsingin hovioikeus toteaa, että mietinnöstä ei varsinaisesti ilmene se, miten salaisten kotietsintöjen määriä arvioitaessa on päädytty vertaamaan määriä asuntokuunteluihin ja tekniseen katseluun eikä salaisten paikanetsintöjen osalta ilmene lainkaan se, mihin arvio perustuu. Hovioikeuden mukaan ehdotettavien uusien pakkokeinojen määrä ja laatu ovat niin merkittävä, ettei mietinnössä esitettyä kannanottoa salaiseen paikkaan kohdistuvan etsinnän vaikutuksista tuomioistuimiin voida pitää perusteltuna. Helsingin hovioikeuden mukaan on selvää, että ehdotuksilla olisi merkittäviä vaikutuksia tuomioistuinten toimintaan ja resursseihin. Lisäksi huomioon tulee ottaa tarvittava henkilöstön koulutus. Myös **Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry** ja **Helsingin käräjäoikeus** katsovat, että uudistukset edellyttävät henkilöstön kouluttamista, uusien menettelytapojen ja ohjeistusten laatimista sekä panostuksia tietotekniseen valmiuteen.

Helsingin hovioikeus huomauttaa myös, ettei mietinnössä ole esitetty minkäänlaisia konkreettisia ratkaisuja sen osalta, miten esityksen vaikutukset käytännössä huomioidaan tuomioistuimissa. Lausunnon mukaan tuomioistuimille tulisi turvata muutoksen edellyttämät määrärahat muutosten tullessa voimaan. Erityisesti pääkaupunkiseudun käräjäoikeudet ovat jo nykyisin hyvin ruuhkaisia ja käsittelyajat pidempiä kuin muualla.

Turun hovioikeus pitää selvänä, että uusia pakkokeinoja koskevat asiat lisäävät tuomioistuinten työmäärää. Hovioikeus katsoo, että mietinnössä mainittuihin tilastotietoihin nähden arviot salaisten etsintöjen määristä ja työn lisääntymisestä tuomioistuimissa vaikuttavat hyvin varovaisilta. Hovioikeuden mukaan vaikutuksia tulee seurata tarkasti tarvittavien lisäresurssien osoittamiseksi. Myös **Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry** pitää mahdollisena, että salaisten etsintöjen todelliset juttumäärät muodostuvat arvioitua suuremmiksi, mikä osaltaan lisää tuomioistuinten työmäärää ja resurssitarvetta uudistuksen myötä.

Helsingin käräjäoikeus kiinnittää huomiota myös varallaolovalmiuden riittävyteen, kansliaresurssin korostuneeseen merkitykseen sekä sähköisen käsittelyn tehokkuuteen, sujuvuuteen ja toimintavarmuuteen. Kansliahenkilöstön panos tulisi käräjäoikeuden mukaan huomioida kustannusarvioissa. Käräjäoikeus kiinnittää huomiota myös siihen, ettei mietinnössä ole arvioitu kustannusvaikutusten euromääriä henkilöstön kouluttamisen ja ohjeistamisen tai tietojärjestelmämuutosten

osalta. Lisäksi kärjäoikeus pitää selvänä, että muutosten suurin vaikutus kohdistuisi pääkaupunkiseudulle. Kärjäoikeuden mukaan olisi kohtuullista, että lisäresursointi aikanaan kohdennettaisiin pääosin juuri pääkaupunkiseudulle. Myös **Helsingin hovioikeus** pitää selvänä, että merkittävä osa ehdotetuista tutkintatoimista tullaan tekemään Helsingin hovioikeuspiirin alueella.

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus kiinnittää huomiota siihen, ettei esityksen vaikutuksia ole salaisten etsintöjen osalta arvioitu tuomioistuinten päivystysjärjestelmän kannalta.

Puolustusministeriö toteaa, että esitetyllä uudella osallistuvalla tietolähdetöinnillä ei ole suoria vaikutuksia Puolustusvoimien suorittamaan sotilasrikosten esitutkintaan.

3 Yksityiskohtainen lausuntopalaute

3.1 Vangitsemisen edellytykset

3.1.1 Pakkokeinolain mukaisten vangitsemisedellytysten selkeyttäminen

Esityksessä (mietinnössä) ehdotetaan, että rikoksesta todennäköisin syin epäillyn vangitseminen edellyttäisi aina jonkin pakkokeinolaissa määritellyn erityisen edellytyksen (esimerkiksi karttamis-, sotkemis- tai jatkamisvaara) käsillä oloa.

Eduskunnan oikeusasiamies katsoo, että käsillä olevassa tilanteessa on luontevaa lähestyä oikeuskäytännön ja lainsäädännön ristiriitaa siten kuin työryhmä on tehnyt pakkokeinolaissa jo mainittujen vaaraedellytysten soveltamisen laajentamisen osalta. Myös **oikeuskansleri, Turun hovioikeus, Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry, Suomen Asianajajat, Pirkanmaan kärjäoikeus** ja **Helsingin hovioikeus** suhtautuvat lain muuttamiseen / vangitsemisen edellytysten arviointiin myönteisesti.

Helsingin hovioikeus ei kuitenkaan pidä tyydyttävänä, että vangitsemisen edellytyksiä koskevat ehdotukset eivät ratkaise käytännössä varsin usein esiintyvää tilannetta, jossa kärjäoikeudessa pääkäsittelyssä vastaanotetun näytön perusteella odotettavissa oleva rangaistus on useita vuosia ja jopa yli 10 vuotta vankeutta, mutta vangittuna pitämiselle ei enää ole erityisiä edellytyksiä kärjäoikeuden pääkäsittelyn jälkeen ennen kärjäoikeuden tuomion antamista. Hovioikeus kannattaa sitä, että jatkovalmistelussa selvitetään mietinnössä esitettyä tarkemmin, onko tähän käytännössä esiintyvään ongelmalliseen pidettävään tilanteeseen mahdollista löytää perus- ja ihmisoikeudet turvaava ratkaisu. Hovioikeus ehdottaa, että tilanteeseen puututtaisiin mieluummin siten, että tuomioistuin kumoaisi syyttömyysolettaman. Tilanteeseen voitaisiin hovioikeuden mukaan rakentaa esimerkiksi vastaavanlainen sääntelyratkaisu kuin nykyisin mielentilatutkimukseen määräämisen osalta on voimassa.

Oikeuskanslerin mukaan selvää lienee, että vakaviin rikoksiin liittyy monissa tapauksissa karttamisvaaraa usein pitkälti jo odotettavissa olevan rangaistuksen pituuden takia. Rikoksen vakavuuden tai odotettavissa olevan rangaistuksen pituuden huomioimista vangitsemisasian käsittelyssä kannattavat myös **eduskunnan oikeusasiamies, Helsingin hovioikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, Turun**

hovioikeus, Poliisihallitus ja professori Matti Tolvanen. Syyttäjälaitoksen mukaan mietinnössä on tuotu hyvin esiin käytännön lainsoveltajaa helpottavalla tavalla etenkin karttamisvaaran arvioinnissa huomioon otettavia seikkoja. Lisäksi Syyttäjälaitos katsoo, että vangitsemisen erityisiä edellytyksiä selkeyttävä ehdotus on tarpeen myös rikosoikeudellisen järjestelmän uskottavuuden vuoksi.

Keskusrikospoliisin mukaan mietintö pyrkii vastaamaan sen kuvaamaan problematiikkaan ja siksi mietinnössä olisi hyvä tuoda säännöskohtaisissa perusteluissa esille, että varsinkin törkeissä huumausainerikoksissa, jotka lähestyvät rangaistusmaksimia, kyseinen teko itsessään osoittaa karttamis- ja jatkamisvaaran käsillä oloa. Myös tappo ja murha sekä niiden yritykset, sekä tietyt seksuaalirikokset ovat Keskusrikospoliisin mukaan sellaisia rikoksia, joihin itsestään sisältyy karttamis- ja jatkamisvaaran käsillä olo.

Keskusrikospoliisin mukaan lain esitöissä olisi myös syytä oikeusvarmuuden ja yhtenäisen tuomioistuinmenettelyn varmistamiseksi kuvata tarkemmin, mikä on riittävä näyttö esimerkiksi karttamis- ja jatkamisvaaran käsillä oloon tilanteessa, jossa henkilö on syyllistynyt vakavaan rikokseen.

Pirkanmaan kärjäoikeus kiinnittää huomiota rikosasian käsittelyvaiheeseen, joka on yksi huomioon otettava seikka vangitsemisen perusteltavuutta arvioitessa, vaikka sille ei ole kansallisessa lainsäädännössä annettu lähtökohtaisesti mitään merkitystä.

Poliisihallitus pitää hyvänä, että nykyisen viittaussäännöksen sijasta pakkokeinolain 2 luvun 11 §:n 1 momentista ilmenisi suoraan vangitsemisen edellytykset. Myös **Syyttäjälaitos** pitää tätä käytännön lainsoveltajan työtä helpottavana ja paremmin perustuslakivaliokunnan vaatimuksia vastaavana.

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus ei pidä tarpeellisena eikä tarkoituksenmukaisena, että pakkokeinolain 2 luvun 5 §:ssä säädetty pidättämisen edellytykset nykyisen viittauksen sijaan toistettaisiin pakkokeinolain 2 luvun 11 §:ssä vangitsemisen edellytyksinä siltä osin kuin edellytykset ovat samat. Kärjäoikeuden mukaan muutosta ei ole perusteltu vakuuttavasti. Lisäksi kärjäoikeus kiinnittää huomiota tutkintavankeuslain 2 luvun 1 §:n 3 momentin viittaukseen ja sitä koskevaan muutostarpeeseen, jos edettäisiin mietinnössä ehdotetun mukaisesti.

Eduskunnan oikeusasimies, Helsingin hovioikeus ja Pirkanmaan kärjäoikeus katsovat työryhmän tavoin, että *Buzadji v. Moldova* -ratkaisun ja sitä seuranneen ennakkopäätöksen KKO 2024:20 on perusteltua katsoa koskevan vain rikosepäilyyn perustuvaa vangitsemista tai vangittuna pitämistä.

3.1.2 Uusi yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vaarantumisen uhkaan perustuva vangitsemisperuste

Poliisihallitus, Rajavartiolaitos, sisäministeriö, Syyttäjälaitos, Tulli ja Turun hovioikeus kannattavat ehdotusta uudesta yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vaarantumisen uhkaan perustuvasta vangitsemisperusteesta.

Turun hovioikeus kuitenkin toteaa, että yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vaarantumista vangitsemisen perusteena voidaan lähtökohtaisesti pitää varsin yleisluontoisena. Mietinnön säännöskohtaisissa perusteluissa on kuitenkin määritelty kyseisiä käsitteitä ja tuotu varsin laajasti esiin seikkoja, joihin kyseistä vangitsemisperustetta sovellettaessa tulisi kiinnittää huomiota.

Professori Matti Tolvasen mukaan vangitsemisen edellytyksistä on oikeustilan selkiinnyttämiseksi tarpeen säätää tarkemmin. Tolvasen mukaan on kuitenkin vaikea hahmottaa, mikä olisi riittävän täsmällinen ja toimiva kriteeri silloin, kun syyte tai rikosepäily koskee ylitörkeitä rikoksia. Professori Matti Tolvanen pitää työryhmän omaksumaa muotoilua perusteltuna.

Myös **Pirkanmaan kärjäoikeus** pitää vangitsemisen edellytyksiä koskevaa esitystä sinällään perusteltuna. Kärjäoikeuden mukaan jatkovalmistelussa voisi kuitenkin arvioida ratkaisua, jossa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantumista ei kytkettäisi yksinomaan ylitörkeisiin rikoksiin. Tältä osin kärjäoikeus viittaa törkeisiin huumausainerikoksiin.

Amnesty International Suomen osasto kannattaa uuden perusteen lisäämistä, muttei sellaisenaan. Amnestyyn mukaan peruste edellyttää täsmennystä, jotta se täyttää perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamisen edellytykset. Myös **Suomen Asianajajat** pitää ehdotuksen tavoitetta kannatettavana, mutta kiinnittää kuitenkin huomiota jatkovalmistelun tarpeeseen tältä osin.

Amnesty International Suomen osaston mukaan YJT-peruste jättää hyvin laajan tulkinnanvaran lakia soveltaville esitutkintaviranomaisille. Esitykseen tulisi Amnestyyn mukaan lisätä tarkempia esimerkkejä kyseisenlaisista tilanteista sekä siitä, millainen toiminta ei kuuluisi YJT-perusteen piiriin. Myös **Suomen Asianajajat** toteaa, että pykälän uusi vangitsemisperuste on sisällöltään abstrakti eikä sitä juurikaan tarkenneta konkreettisilla seikoilla esityksen perusteluissa. Suomen Asianajajien mukaan tämä voi vaarantaa pakkokeinon kohteen yhdenvertaisuuden lain edessä sekä oikeuskäytännön ennustettavuuden. Muista laeista saatava tulkinta-apu ei ole Asianajajien mukaan täysin sovellettavissa kyseessä olevaan tilanteeseen. Vangitsemisasian käsittelyssä tuomioistuimelle on annettava konkreettiset tosiseikat, joihin vaatimus perustuu.

Juristiliitto pitää ehdotettua uutta perustetta jopa heppoisena ja katsoo, että perusteen käyttöala saattaa jäädä melko suppeaksi. Juristiliiton mukaan tätä koskevaa uhkaa tulisi arvioida esityksessä tarkemmin muun muassa käytännön esimerkein. Lisäksi konkreettisia seikkoja olisi hyvä avata.

Keskusrikospoliisi katsoo, että mietinnön osalta jää osin epäselväksi, millä tavoin yleisen järjestyksen ja turvallisuuden tulisi vaarantua ja millä tavoin tämä vaarantuminen tulee kyetä yksilöimään tai osoittamaan.

Myös **oikeuskansleri** katsoo, että ehdotetun säännöksen muotoilu jää väljäksi. Toisaalta oikeuskansleri toteaa, että asia on esityksessä tunnistettu, ja esityksessä on arvioitu myös muita sääntelyvaihtoehtoja ja niiden vaikutuksia.

Myös ”yleiseen reaktioon” liittyvä vangitsemisperuste jää oikeuskanslerin mukaan väljäksi. Esityksessä ja säännöksen soveltamisalan rajauksissa olisi oikeuskanslerin mukaan syytä arvioida esimerkiksi sitä, miten säännös suhtautuu tilanteisiin, joissa ulkopuoliset tahot voisivat vaikuttaa tuomioistuimen päätöksentekoon ilmoittamalla, että aloittavat levottomuuksia, mikäli tuomioistuin ei vangitse epäiltyä. Oikeuskanslerin arvion mukaan kohta edellyttää vielä työstämistä, jotta se täyttää perustuslain asettamat vaatimukset.

Yleisen reaktion merkityssisältöön sekä toteen näyttämiseen liittyviä haasteita korostetaan myös **Helsingin hovioikeuden, Keskusrikospoliisin, Länsi-Uudenmaan kärjäoikeuden, professori Matti Tolvasen, Amnesty International Suomen osaston, Suomen Asianajajien ja Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry:n** lausunnoissa. Myös **eduskunnan oikeusasiamies** suhtautuu varauksella siihen, että yleinen mielipide voisi missään tilanteessa olla vangitsemisen perusteena. Lisäksi oikeusasiamies viittaa perustuslain 3 §:ään ja perustuslakivaliokunnan käytäntöön tältä osin.

Helsingin hovioikeus ja **Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus** pitävät oikeusvaltiolisesti hyvin ongelmallisena ja siksi epäonnistuneena lainkohdan perusteluja siltä osin kuin perusteluissa esitetään, että ehdotetun uuden vangitsemisedellytyksen soveltamisharkinnassa tulisi antaa merkitystä arviolle siitä, millainen yleinen reaktio rikosepäilystä ja epäillyn vangitsematta jättämisestä seuraisi. **Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus** katsoo, että vapaudenmenetyksen edellytyksiä ei tule perustaa näin voimakkaasti ja itsenäisesti tapauskohtaiseen arvioon yleisestä mielipiteestä.

Keskusrikospoliisin mukaan tulisi tarkemmin yksilöidä, millä tavoin yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantumisen tulisi ilmentyä, jotta lisäystä voitaisiin vangitsemisen perusteena soveltaa, ettei tosiasialliseksi vangitsemisen perusteeksi

tulisi esimerkiksi niiden henkilöiden kansalaismielipide, jotka ovat valmiita sen kovimmin ääneen huutamaan tai ryhtymään rikoksiin tai häiriötä aiheuttaviin toimiin sen ilmaisemiseksi. On myös huolehdittava siitä, että tämän vangitsemisperusteen käyttö ei muodostu syrjiväksi.

Professori Tolvanen kiinnittää huomiota siihen, mikä on rikoksesta seuraava yleinen reaktio ja miten se todennetaan. Missään tapauksessa kriteerin arviontiin ei vaikuta mediahuomio.

Amnesty International Suomen osaston mukaan YJT-perusteen käyttöala yleisen reaktion tilanteissa vaikuttaa ongelmalliselta. Amnesty katsoo, että yleinen reaktio on käsitteenä laaja ja tulkinnanvarainen. Kyseistä ehdotusta olisikin Amnesty mukaan hyvä jatkovalmistelussa tarkastella myös kriittisemmin, huomioiden sen mahdolliset ongelmakohdat. Lisäksi Amnesty toteaa, että mahdollinen vangitseminen siitä syystä, että epäillyn yhteystiedot ovat levinneet yleisön keskuudessa jättää epäselväksi, mitä vangitsemisella siinä tapauksessa halutaan saavuttaa.

Suomen Asianajajien mukaan ”yleinen oikeustaju” ja ”yleinen reaktio” ovat suomalaiselle oikeusjärjestelmälle vieraita. Asianajajat pitää esityksessä siteerattua EIT:n oikeuskäytäntöä täten huonosti suomalaisen oikeuskäytäntöön soveltuvana. Suomen Asianajajat katsoo, että konkreettisen selvityksen hankkiminen ”yleisestä reaktiosta” tai ”yleisestä oikeustajusta” voi olla hyvin vaikeaa, ja saattaa käytännössä johtaa tilanteeseen, jossa esimerkiksi julkisuuteen päätyvät tapaukset ja yleisön reagointi niihin voisi vaikuttaa tuomioistuimen vangitsemisasian käsittelyyn.

Suomen Asianajajien mukaan perusteluissa tulisi korostaa, että vangitseminen voisi tulla kyseeseen, jos vangitsematta jättäminen horjuttaisi oikeuslaitoksen legitimeettiä ja kansalaisten luottamusta järjestelmää kohtaan. Lisäksi Asianajajien mukaan esityksessä olisi hyvä avata myös sitä, mitä tarkoitetaan ”epäillyn henkilökohtaisilla olosuhteilla”, ja mikä on tämän suhde kohtuuttoman vangitsemisen kieltoon.

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry toteaa, että erityisen pidättyvästi tulee suhtautua vangitsemiseen tilanteissa, joissa perusteena on rikoksesta epäillyn vangitsematta jättämisestä mahdollisesti seuraava yleinen reaktio. Mediahuomio, yleinen pelko tai yhteiskunnallinen levottomuus eivät sellaisinaan voi muodostaa vangitsemisen perustetta, vaan soveltamisen tulee rajoittua poikkeuksellisiin tilanteisiin, joissa vaarantuminen voidaan osoittaa konkreettisin ja yksilöidyn seikoin.

Eduskunnan oikeusasiamies ei ole vakuuttunut siitä, että valtiosääntöisesti keskeiseen henkilökohtaista vapautta koskevaan sääntelyyn voitaisiin perusoikeuksien yleisiä rajoittamisperiaatteita loukkaamatta asettaa luonnostellun kaltaisia ”varaventiilejä”. Oikeusasiamiehen mukaan rikosoikeudellisen järjestelmän uskottavuuden tulisi perustua sellaiseen sääntelyyn, ettei luonnostellun kaltaisia epäselviksi jääviä vangitsemisperusteita tarvittaisi. Oikeusasiamiehen mukaan järjestelmän uskottavuus tuskin edes paranisi sillä, että joku voitaisiin vangita, jos vaarana on esimerkiksi ”lynkkausmielialan” leviäminen ja eteneminen tekojen asteelle, mikäli henkilö on vapaana. Oikeusasiamies pitää myös henkilön vangitsemista hänen oman turvallisuutensa nimissä vähintäänkin kafkamaisena perusoikeuksien rajoittamisperusteena.

Oikeusasiamies suhtautuu varauksellisesti siihen, että muihin oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksiin perustuvia ja kotimaiselle lainsäädännölle vieraita vangitsemisperusteita omaksuttaisiin kotimaiseen lainsäädäntöön ilman perusteellisempaa harkintaa.

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry katsoo, että ehdotettu yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vaarantumiseen perustuva vangitsemisperuste merkitsee merkittävää laajennusta vangitsemisen perusteisiin ja edellyttää lainsoveltamisessa erityistä pidättyvyyttä. Tuomariliitto myös huomauttaa, että ehdotettu peruste nojaa korostetusti tulevaisuuteen suuntautuvaan ennakoarvioon rikoksesta epäillyn käyttäytymisestä ja mahdollisista seurauksista, mikä asettaa tuomioistuimille korkeat vaatimukset kokonaisharkinnalle ja ratkaisujen perustelemiselle. Lisäksi Tuomariliitto kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetun vangitsemisperusteen suhde voimassa oleviin perusteisiin, erityisesti jatkamisvaaraan, jää osin epäselväksi. Myös **Helsingin käräjäoikeus** katsoo, että ehdotetun uuden perusteen suhde muihin samassa pykälässä säädettäviin erityisiin edellytyksiin saattaa herättää kysymyksiä vaatimuksen esittäjissä ja lainsoveltajissa. Uuden vangitsemisperusteen ja jatkamisvaaran suhteeseen kiinnitetään huomiota myös **Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden, Pirkanmaan käräjäoikeuden ja Keskusrikospoliisin** lausunnoissa.

Syyttäjälaitos katsoo, että muihin erityisiin edellytyksiin nähden ehdotettu uuden vangitsemisperusteen käänteinen muotoilu ”on syytä epäillä, että vangitsematta jättäminen vaarantaisi yleistä järjestystä ja turvallisuutta” saattaa aiheuttaa käytännön lainsoveltamisessa epäyhtenäisyyttä ja toisaalta vaikuttaa siihen, että edellytykset täyttyvät vain harvoissa ja kaikkein vakavimmissa tapauksissa.

Oikeuskansleri kiinnittää myös jatkovalmistelua varten huomiota esityksen säätämisyjärjestysperusteluihin ja korostaa täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden osalta, että yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista tulee säätää laissa eikä perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaisesti vapautta saa riistää ilman laissa säädettyä perustetta. Soveltamisalan mahdolliset rajaukset on säädettävä riittävän tarkkarajaisesti ja täsmällisesti lakitasoisesti eikä hallituksen esityksen perustelutekstissä.

Amnesty International Suomen osasto yhtyy oikeuskanslerin näkemykseen.

Helsingin käräjäoikeudella ei ole huomauttamista esitettyyn muutokseen. Käräjäoikeuden mukaan mietinnön perusteella jää kuitenkin jossain määrin epäselväksi se, voidaanko tärkeät yksityiset edut huomioida ehdotetun uuden vangitsemisperusteen edellytyksen arvioinnissa. Käräjäoikeus ehdottaa harkittavaksi, olisiko ehdotetun uuden vangitsemisedellytyksen sisältöä mahdollista muuttaa kattamaan myös yksityisiä intressejä.

Pirkanmaan käräjäoikeuden mukaan jatkovalmistelussa voisi ottaa harkittavaksi vielä sen, voidaanko vangitsemisen edellytyksiä arvioida eri perustein syytteen nostamisen jälkeen, jolloin todennäköiset syyt on vahvistettu syyteharkinnan lopputuloksen perusteella. Johdonmukaisempaa olisi käräjäoikeuden mukaan myös mahdollistaa vangitseminen ilman todennäköisiä syitä myös ylitörkeistä rikoksista, kun on uhka yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantumisesta.

Helsingin hovioikeus pitää mietinnössä erityisten edellytysten kynnyksestä esitettyä perusteltuna. Myös **Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry** pitää myönteisenä, että vangitsemisperusteen soveltaminen on rajattu ylitörkeisiin rikoksiin ja edellyttää rikosepäilyltä todennäköisiä syitä. Samalla Tuomariliitto korostaa, että vangitsemisen ajallista kestoja ja edellytysten olemassaoloa on arvioitava jatkuvasti ja erityisen huolellisesti myös tämän perusteen osalta. Vangitsemisen jatkaminen edellyttää, että yleisen järjestyksen tai turvallisuuden vaarantumisen uhka on edelleen tosiasiallinen ja ajankohtainen.

Syyttäjälaitos huomauttaa, että perustellusti voinee pohtia sitä, onko kyseisen vangitsemisperusteen korkeampi rangaistusvaatimus ristiriidassa suojattavien oikeushyvien kanssa.

Juristiliiton mukaan jatkovalmistelussa tulisi harkita perusteellisemmin vielä mietinnössäkin esiteltyjä muita toteuttamisvaihtoehtoja. Myös **Suomen Asianajajat** katsoo, että Norjan ja Tanskan tilannetta olisi hyvä selvittää tältä osin vielä tarkemmin.

Myös osa yksityishenkilöistä suhtautuu uuteen vangitsemisperusteeseen kriittisesti.

3.2 Salainen kotietsintä, salainen erityinen kotietsintä ja salainen paikanetsintä

3.2.1 Yleistä

Keskusrikospoliisi, Poliisihallitus, puolustusministeriö, Rajavartiolaitos, sisäministeriö, suojelupoliisi, Syyttäjälaitos, Tulli ja valtiovarainministeriö kannattavat esitettyjä muutoksia.

Professori Matti Tolvanen pitää salaisesta kotietsinnästä säätämistä perusteltuna. Tolvasen mukaan säännösehdotuksia on analysoitu mietinnössä varsin kattavasti, eikä hänellä ole huomauttamista työryhmän tekstiin. Lisäksi lausunnon mukaan säännösehdotukset ovat täsmällisesti muotoiltuja sekä edellytysten että toimivallan osalta.

Turun hovioikeuden mukaan ehdotuksessa on asianmukaisesti arvioitu uusien pakkokeinojen käytön edellytyksiä suhteessa muihin pakkokeinolain 10 luvun mukaisiin salaisiin pakkokeinoihin. Hovioikeuden näkemyksen mukaan ehdotuksessa on pakkokeinojen laatuun nähden riittävällä tavalla otettu huomioon rikoksesta epäiltyjen ja muiden etsinnän kohteeksi mahdollisesti joutuvien edut ja oikeudet.

Helsingin käräjäoikeudella ei ole huomauttamista mietinnössä esitettyihin uusien pakkokeinojen käyttöedellytyksiin tai niiden yleiseen muotoiluun. Mietinnössä tehtyä pohdintaa ja esitettyjä ratkaisuja salaisten etsintöjen edellytysten ja menettelyjen osalta pidetään yleisesti ottaen perusteltuina ja myös kohdehenkilöiden etuja huomioon ottavina.

Oikeuskanslerin mukaan asiassa on keskeistä se, että ehdotetussa salaisessa kotietsinnässä olisi kyse uudesta pakkokeinosta, jonka perusoikeuspuuttumisen astetta ei ole aiemmin arvioitu. Tämä oikeudellinen kysymys on oikeuskanslerin mukaan perusteltua saattaa perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi kuten esityksessä ehdotetaan.

Suomen Asianajajat vastustaa esitystä niiltä osin kuin on kyse rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettussa kotirauhan suojaamassa paikassa toimitettavasta salaisesta etsinnästä. Suomen Asianajajat suhtautuu kriittisesti myös muuhun paikkaan kohdistuvaan salaiseen etsintään ja vastustaa salaista erityistä kotietsintää.

Suomen Asianajajat toteaa, että vaikka salainen paikkaan kohdistuva etsintä muilta osin tulisi mahdolliseksi, on ehdottomasti pidättäydyttävä salaisen erityisen etsinnän säätämisestä, kuten esityksen kohdassa 5.1.2.4 on esitetty vaihtoehtoisena toteuttamistapana. Suomen Asianajajat katsoo, että salaisen erityisen etsinnän mahdollistaminen altistaa demokraattisen järjestelmän riippumattomat toimijat mielivallalle, eikä lähtökohtaisesti sovi keinoksi oikeusvaltion työkalupakkiin. Suomen Asianajajat vastustaa ehdottomasti sitä, että erityinen etsintä voitaisiin tehdä salassa.

Myös **Helsingin hovioikeus** suhtautuu ehdotuksiin kielteisesti. Helsingin hovioikeus toteaa, että jos pakkokeinolakia muutetaan ehdotetuilla uusilla tutkintatoimilla, tärkeätä on, että salaisen kotietsinnän ja salaisen paikanetsinnän kohdehenkilön oikeusturva varmistetaan asianmukaisesti ja soveltamisala rajataan tarkkarajaisesti. Hovioikeus toteaa yleisesti vähimmäisvaatimuksena olevan, että mahdollinen salaista kotietsintää ja salaista paikanetsintää koskeva sääntely soveltuu ainoastaan pakkokeinolaissa rajatuin tavoin rikosten selvittämiseen. Lisäksi hovioikeus kiinnittää yleisesti huomiota siihen, että erityisiä edellytyksiä koskevissa perusteluissa on salaisen kotietsinnän tarvetta perusteltu laajemmin kuin mietinnössä muutoin.

Juristiliitto katsoo, että etenkin salaiseen kotietsintään ja paikanetsintään liittyy perustavaa laatua olevia haasteita perusoikeusnäkökulmasta, ja olisi odottanut tätä koskevaa analysointia.

3.2.2 Toimivaltuuksien perusteiksi esitetyt erityisen painavat syyt

Oikeuskansleri toteaa lausunnossaan, ettei ehdotetun säännösten täsmällisyydessä ja tarkkarajaisuudessa ilmene lausuttavaa, mutta perusoikeuksien rajoittamisedellytyksenä olevan välttämättömyyden ja suhteellisuuden täyttymisen osalta esitys on ongelmallisempi. Lausunnon mukaan selvää on, että laajemmat toimivaltuudet edistäisivät rikosten selvittämistä. Perusoikeuksien rajoitusedellytyksistä rajoituksen välttämättömyysvaatimukseen liittyy kuitenkin se, että pakkokeinon käyttökelpoisuus, hyödyllisyys tai tarpeellisuus jonkin rikoksen selvittämisessä ei ole yksin ratkaisevassa asemassa arvioitaessa sitä, pitäisikö keinon käyttö lainsäädännöllisesti sallia tuon rikoksen selvittämisessä. Lausunnon mukaan ”jossain määrin” uusien toimivaltuuksien perusteeksi esitetty toimintaympäristön muuttuminen jää edelleen yleisluonteiseksi eikä tarkempaa arvioita ole esimerkiksi siitä, kuinka paljon tapauksia on jäänyt selvittämättä voimassa olevan lain puitteissa. Lausunnon mukaan esityksessä jää edelleen osin tulkinnanvaraiseksi se, onko uusien toimivaltuuksien perusteeksi esitetty erityisen painavia syitä.

Suomen Asianajajat pitää uutta säädöstä salaisesta kotietsinnästä erittäin ongelmallisena perusoikeuksien rajoittamisedellytyksenä olevan välttämättömyyden ja suhteellisuuden vaatimuksen kannalta. Suomen Asianajajien lausunnossa todetaan olevan ehdotonta, että esityksen perusteluissa esitetään konkreettinen ja todellinen tarve uusille säännöksille ja ettei nykyjärjestelmä syystä tai toisesta kykene vastaamaan tähän muuttuneeseen tilanteeseen – rajoittamisen tulee olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen sanelema. Lausunnon mukaan perusteluista ei käy ilmi, millä tavalla toimintaympäristö on todellisuudessa muuttunut (yhteiskunta ei tilastollisesti ole vaarallisempi), hallitusohjelman kirjaukset eivät ole toimintaympäristön muutos, vaan osoittavat poliittista tahtotilaa, ja Suomen Asianajajat katsoo, ettei tämä itsessään ole kestävä perustelu perusoikeuksien rajoittamiselle. Lausunnon mukaan selvää on, ettei välttämättömyysehto täyty, jos vuositason on yksi tai kaksi tilannetta, joissa uudelle rajoitukselle olisi mahdollisesti ollut tarve. Lisäksi lausunnossa kiinnitetään huomiota tarkemmin perusteluihin kyseenalaistaen sääntelyn todellista tarvetta. Myös **Helsingin hovioikeus** kiinnittää huomiota tarkemmin perusteluihin kyseenalaistaen sääntelyn todellista tarvetta.

Erityisten etsintöjen osalta uuden keinon käyttöönottoa olisi **Suomen Asianajajien** mukaan perusteltava vielä ponneikkaammin, ja esityksen perusteluista tulisi käydä yksiselitteisesti ilmi, että uudelle keinolle on konkreettinen ja todellinen tarve. Lausunnon mukaan erityisen etsinnän osalta ei esityksessä mainita ainuttakaan esimerkkiä tai muutakaan perustetta tällaisen keinon käyttöönotolle, ja että erityisiä etsintöjä tehdään vuosittain vain muutamia, joten erityisen etsinnän käyttöala on jo nyt huomattavan kapea. Myös **Helsingin hovioikeus** kiinnittää huomiota salaisen erityisen kotietsinnän osalta siihen, ettei mietinnössä ole yleisluontoista mainintaa laajemmin perusteltu sitä, minkä vuoksi ehdotetut säännökset salaisesta erityisestä kotietsinnästä ovat tarpeen. Sääntelylle ei siten hovioikeuden mukaan ole näytetty olevan minkäänlaista käytännön tarvetta.

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa lausunnossaan, ettei hänellä ole sinänsä perusteita epäillä, että kuvatuissa tilanteissa salainen kotietsintä olisi ollut merkityksellinen, tarpeellinen tai hyödyllinen. Oikeusasiamiehen mukaan ratkaisevaa sääntelyssä kuitenkin on, onko menettelyn säätämiseen edellytykset perustuslain 10 §:n 3 momentin kvalifioitu lakivaraus huomioon ottaen. Toimivaltuuden on oltava välttämätön rikoksen selvittämiseksi.

Amnesty International Suomen osasto katsoo salaisen kotietsinnän ja paikanetsinnän osalta, että näiden menetelmien käytön välttämättömyys jää mietinnössä epäselväksi. Amnestyn mukaan välttämättömyyskriteeri edellyttää korkeampaa kynnystä. Jatkovalmistelussa tulee Amnestyn mukaan arvioida tarkemmin ehdotettujen uusien menetelmien välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta, etenkin huomioiden sen, että esitutkintaviranomaisten toimivaltuuksia on viime aikoina jo kasvatettu huomattavasti useilla lakimuutoksilla.

3.2.3 Oikeasuhtaisuus kaikkien rikoslajien osalta

Oikeuskansleri toteaa lausunnossaan, että esityksessä tulee arvioida yksityiskohdaisemmin sitä, ovatko uudet toimivaltuudet oikeasuhtaiset kaikkien PKL 10:3 §:n rikoslajien osalta.

3.2.4 PKL 10:2.2:n välttämättömyysvaatimukseen sitominen

Oikeuskansleri toteaa lausunnossaan, että esityksessä on lähdetty siitä näkökohdasta, että salainen kotietsintä ei ole perusoikeuspuuttumisasteensa kannalta rinnastettavissa asuntokuunteluun. Vaikka oikeuskanslerin mukaan esityksessä esitetyn näkökohdan voidaan katsoa olevan sinänsä perusteltu, niin toisaalta hän ei ole täysin vakuuttunut siitä, millä tavoin näitä erilaisia toimenpiteitä voidaan keskenään arvioida. Oikeuskanslerin mukaan asiassa tulee edelleen vakavasti harkita sitä, että salaisen kotietsinnän, salaisen erityisen kotietsinnän ja salaisen paikanetsinnän edellytykset sidotaan pakkokeinolain 10 §:n 2 momentissa toimivaltuuden käytön välttämättömyyteen, jotta sääntely täyttäisi perustuslain 10 §:n 3 momentissa säädetyn kotirauhan suojaa koskevan rajoituslausekkeen välttämättömyysvaatimuksen.

Suomen Asianajajat katsoo, että mikäli salaisesta kotietsinnästä säädetään vastoin niiden kantaa, tulisi se sitoa 5.1.2.1 esitetyllä tavalla välttämättömyysvaatimukseen. Suomen Asianajajat viittaa tältäkin osin siihen, mitä oikeuskansleri on omassa lausunnossa todennut. Lisäksi Suomen Asianajajat toteaa, että menettely rinnastuu vähintäänkin asuntokuunteluun.

Myös **Helsingin hovioikeus** katsoo, että salaisen kotietsinnän, salaisen erityisen etsinnän ja salaisen paikanetsinnän käytön edellytyksenä tulisi olla välttämättömyys rikoksen selvittämiseksi. Lisäksi Helsingin hovioikeus toteaa, että salaisen kotietsinnän, salaisen erityisen kotietsinnän ja salaisen paikanetsinnän yleiset edellytykset tulisi rinnastaa asuntokuunteluun. Hovioikeuden mukaan ainakin alkuvaiheessa ennen käytännön kokemusten kertymistä, tulisi vähintään salaisen kotietsinnän erityisten edellytysten olla samat kuin asuntokuuntelussa. Salaisen erityisen kotietsinnän erityisten edellytysten tulisi hovioikeuden mukaan vastata asuntokuuntelua.

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa lausunnossaan, että esityksen esimerkit (mietinnön s. 40–43) viittaavat pikemminkin välttämättömyysedellytykseen eli siihen, että rikoksen selvittäminen muilla keinoilla ei olisi mahdollista. Käytännössä konkreettisesti etsinnällä saatavat tiedot eivät hänen käsityksensä mukaan eroa, toimitetaan etsintä sitten pakkokeinolain 8 luvun mukaisena tai ehdotetun mukaisesti salaisena.

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa myös lausunnossaan, että ehdotettu rikosperustelistausta koskeva viittaukseen perustuva sääntely voi olla jossain määrin ongelmallista perustuslaissa säädettyjen kvalifioitujen rajoitusperusteiden arvioinnin näkökulmasta: lausunnossa pohditaan edellytykseksi asetettuihin PKL 10:3 ja PKL 10:16 liittyen siihen, ovatko kotirauhaa (PL 10.3 §) ja viestinnän salaisuutta (PL 10.4 §) koskevat lakivaraukset siinä mielessä yhteneväisiä, että ehdotettu sääntely on ilman erillistä arviota hyväksyttävä – kysymys on kuitenkin eri oikeushyvistä. Lisäksi lausunnon mukaan viittauksin sääntelyssä on otettava huomioon se, että ehdotetussa muodossa kaikki tulevaisuudessakin mahdollisesti telekuuntelun perusterikoksiksi lisättävät rikokset mahdollistaisivat automaattisesti salaisen kotietsinnän, vaikka säädettäessä olisi mahdollisesti jäänyt arvioimatta sääntelyn vaikutus kotirauhaan perustuslain 10 §:n 3 momentin kvalifioitun lakivarauksen näkökulmasta.

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus kyseenalaistaa, onko ehdotetun pakkokeinolain 10 luvun 26 a §:n 2 momentissa säädetty kynnys salaisen kotietsinnän toimittamiselle perusoikeuksien suojaamiseksi riittävän korkea siltä osin kuin salainen kotietsintä tehtäisiin muussa kotirauhan suojaamassa paikassa kuin rikoksesta epäillyn hallinnassa olevassa paikassa tai rikoksen tekopaikassa. Sama koskee käräjäoikeuden käsityksen mukaan salaisen erityisen kotietsinnän edellytyksiä 26 b §:n 2 momentissa.

3.2.5 Kohteeksi joutuneen jälkikäteisten oikeusturvakeinojen käytön mahdollisuus

Oikeuskansleri toteaa lausunnossaan, että toistaiseksi esityksessä verrattain vähäiselle arvioille jää kuitenkin kohteeksi joutuneen jälkikäteiset oikeusturvakeinojen käytön mahdollisuus, ja että tätä arviointia on aihetta vahvistaa. Myös **Medialiitto ry**, **Yleisradio Oy**, **Suomen Journalistiliitto ry** ja **Elinkeinoelämän keskusliitto EK** kiinnittivät lausunnoissaan huomiota esityksen kuvauksiin oikeusturvajärjestelyistä (tältä osin Medialiitto ry:n lausuntoon viittaa myös **Sanoma Media Finland Oy**).

3.2.6 Todennäköisyysedellytykset: ”voidaan olettaa” vrt. ”perusteltua syytä olettaa”

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa lausunnossaan, että perusteluissa ei näytä tarkemmin arvioidun tai perustellun, miten ehdotettu tuloksellisuusedellytys sijoittuu pakkokeinolain todennäköisyysporrastuksessa. Lausunnon mukaan jossain määrin epäselväksi jää, onko todennäköisyysedellytyksillä ”voidaan olettaa löytyvän” ja

”perusteltua syytä olettaa, että etsinnässä voidaan löytää” eroa tai onko niillä tarkoitettu olevan eroa. Mikäli tarkoitus on, että kynnykset ovat yhtenevät, olisi oikeus-asiamiehen mukaan perusteltua käyttää yhteneväisiä ilmaisuja.

3.2.7 Etsintävaltuutetun etäosallistumismahdollisuus

Yleisradio Oy, Suomen Journalistiliitto ry ja Medialiitto ry kannattavat sitä, että salainen erityinen kotietsintä edellytetään aina toteutettavaksi etsintävaltuutetun läsnä ollessa.

Yleisradio Oy:n ja **Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n** mukaan etsintävaltuutetun henkilökohtaisen läsnäolon tulisi olla lähtökohta ja poikkeamisen erittäin poikkeuksellista. Myös **Medialiitto ry** korostaa, että teknisen yhteyden avulla toteutetun seurannan tulisi olla hyvin poikkeuksellista, ja ehdottaa, että mietinnön jatkovalmistelussa esitykseen kirjattaisiin selkeästi, että kotietsintätoimenpide tehdään lähtökohtaisesti vain silloin, kun etsintävaltuutettu on henkilökohtaisesti läsnä ja paikalla.

Suomen Journalistiliitto ry katsoo, että mietinnössä mainittu etäyhteys ei ole riittävän tehokas keino varmistua lähdesuojan turvaamisesta lain edellyttämällä tavalla.

Medialiitto ry:n ja **Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n** mukaan on vaikea ajatella, että etsintävaltuutettu etänä teknisen yhteyden avulla pystyisi laadukkaasti ja oikeusvarmasti seuraamaan toimenpidettä, joka kohdistuu esimerkiksi kokonaisen asuintalon alueelle. Elinkeinoelämän keskusliitto EK kiinnittää huomiota myös toimenpiteiden tallentamisen laatuun.

Medialiitto ry:n ja **Yleisradio Oy:n** mukaan pakkokeinoviranomaisten velvollisuutena tulee olla varmistaa kotietsintätoimenpiteeseen osallistuvien turvallisuus siten, että turvallisuuskysymykset eivät ole este etsintävaltuutetun henkilökohtaiselle läsnäololle toimenpiteen aikana. Myös **Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n** mukaan toimenpiteeseen osallistuvien turvallisuus pitää lähtökohtaisesti varmistaa niin, että sekään ei ole este etsintävaltuutetun henkilökohtaiselle läsnäololle toimenpiteen aikana.

Suomen Asianajajat ei pidä millään tavalla hyväksyttävänä sääntelyä siitä, että etsintävaltuutetun ei välttämättä tarvitsisi olla henkilökohtaisesti läsnä salaista erityistä etsintää toimitettaessa tai että etsintävaltuutettu voisi perehtyä materiaaliin jälkikäteen tallenteelta. Asianajajien mukaan esityksen perustelut etsintävaltuutetun osalta ovat ristiriidassa sen kanssa, miksi etsintävaltuutetusta ylipäätään aikanaan säädettiin.

Suojelupoliisi kiinnittää huomiota siihen, ettei esityksessä käsitellä sitä, miten etäyhteyden tietosuojasta ja tietoturvasta olisi tarkoitus varmistua. Suojelupoliisi pitää kysymystä merkityksellisenä ja katsoo perustelluksi, että vähintäänkin säännöskohdaisia perusteluja tarkennettaisiin jatkovalmistelussa edellä mainituilta osin. Myös **Keskusrikospoliisi** tuo esille turvallisuusnäkökulmat, mikäli etsintävaltuutettu osallistuu salaiseen erityiseen kotietsintään olemalla fyysisesti läsnä.

3.2.8 Lähdesuoja

Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Medialiitto ry, Sanoma Media Finland Oy, Suomen Journalistiliitto ry ja **Yleisradio Oy** kiinnittävät lausunnossaan huomiota lähdesuojan turvaamiseen. Lausunnonantajien mukaan lähdesuoja tulisi varmistaa jatkovalmistelussa mietinnössä kuvattua paremmin. Lausunnonantajat kiinnittävät tältä osin huomiota muun muassa oikeusturvajärjestelyihin, eurooppalaiseen mediavapaussäädökseen, perus- ja ihmisoikeutena turvattuun sananvapauteen ja riippumattomaan tiedonvälitykseen, eduskunnan huomioihin sekä korkeimman oikeuden viime vuosien ratkaisuihin.

Yleisradio Oy:n mukaan lähdesuojan heikentäminen sääntely- tai muilla toimenpiteillä olisi omiaan vähentämään journalistien tietolähteiden halukkuutta kertoa asioista, mikä osaltaan heikentäisi perustuslain sananvapaussäännöksellä suojatun yleisön tiedonsaantioikeuden toteutumista. Myös **Sanoma Media Finland Oy** katsoo, että lähdesuojan heikentyminen vaikuttaisi suoraan tiedonhankinnan edellytyksiin, journalistien lähteiden halukkuuteen tuoda esiin yhteiskunnallisesti merkittäviä epäkohtia sekä median kykyyn toimia vallankäytön kriittisenä tarkkailijana.

Medialiitto ry pitää mietinnössä ehdotettua salaisten pakkokeinojen käytön laajentamista koskemaan myös salaista erityistä kotietsintää olennaisena riskinä toimitukselliselle lähdesuojalle, mikäli jatkovalmistelussa lähdesuojan turvaamista ei käsitellä laajemmin ja lähdesuojaan liittyviä oikeusturvakeinoja täydennetä. Jatkovalmistelussa hallituksen esitykseen tulisi Medialiitto ry:n mukaan lisätä selkeä kuvaus oikeusturvajärjestelyistä, joilla estetään toimivaltuuksien väärinkäyttö. **Sanoma Media Finland Oy** tukee Medialiitto ry:n huomioita ja yhtyy heidän esittämiin keskeisiin huoliin. Myös **Yleisradio Oy, Suomen Journalistiliitto ry** ja **Elinkeinoelämän keskusliitto EK** pitävät selkeiden oikeusturvakeinojen sisällyttämistä tarpeellisena.

Medialiitto ry katsoo, että erityisen kotietsinnän kohteeksi voidaan ehdotetun laajennuksen vuoksi olettaa päätyvän helposti myös tietoa, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun mukaan olisi oikeus tai velvollisuus kieltäytyä todistamasta, ja joihin pakkokeinoviranomaisilla ei ole oikeutta saada pääsyä tai tietoa niiden sisällöstä. Myös **Suomen Journalistiliitto ry** pitää mahdollisena, että etsinnän kohteeksi voisi päätyä lähdesuojan alaista aineistoa. **Elinkeinoelämän keskusliitto EK** pitää tältä osin merkille pantavana, ettei esityksessä käsitellä sanallakaan tilannetta, jossa löydetty aineisto koskisi yrityksen liike- tai ammattisalaisuuden alaista tietoa. Myös tällaiset tiedot ja niiden oikea käsittely tulisi Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n mukaan huomioida esityksen jatkovalmistelussa, vaikka kaikki tällainen aineisto ei luonnollisestikaan ole oikeudenkäymiskaaren 17 luvun oikeuden tai velvollisuuden kieltäytyä todistamasta alaista.

Lisäksi **Medialiitto ry** ehdottaa, että esitykseen kirjattaisiin mietinnön jatkovalmistelussa selkeästi, että ehdotettuja, uusia toimivaltuuksia käytetään lähtökohtaisesti vain aidosti vakavien rikosten tutkinnassa, joiden tutkiminen jo lähtökohtaisesti on keskimääräistä kalliimpaa ja työläämpää. Myös **Yleisradio Oy** katsoo, että salaisen erityisen kotietsinnän toimivaltuuksia tulisi käyttää vain aidosti vakavien rikosten tutkinnassa.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK ja **Medialiitto ry** pitävät myös tärkeänä, että pakkokeinoviranomaisten harkinnan ohjaamiseksi vaatimuksia ”kohtuuttomista” kustannuksista ja ”hyvin työläästä” selvittämisestä avattaisiin jatkovalmistelussa uusilla konkreettisilla esimerkeillä.

3.2.9 Muut huomiot

Poliisihallitus esittää harkittavaksi 26 a §:n 3 momentin muuttamista siten, että toimenpide keskeytettäisiin ja tallenteet ja muistiinpanot tulisi hävittää tai sinetöidä ja saattaa 26 b §:n mukaiseen prosessiin ja etsintävaltuutetun arvioitavaksi. Poliisihallitus esittää myös 26 j §:n osalta harkittavaksi, että ensimmäisestä momentista poistetaan sana: kokonaisuudessaan.

Myös **suojelupoliisi** kiinnittää huomiota ehdotettuun uuteen pykälään koskien etsinnän tallentamista teknisellä laitteella. Tältä osin suojelupoliisi pitää perusteltuna, että säännöksen sanamuodosta ilmenisi suoraan ja täsmällisesti tallentamisvelvollisuuden laajuus ja mahdolliset poikkeukset. Myös **Keskusrikospoliisi** pitää salaisen etsinnän riittävän taltioimisen täsmentämistä tarpeellisena. **Suojelupoliisin** arvion mukaan ehdotetun laajan tallentamisvelvollisuuden tarkoituksenmukaisuutta ja toteuttamiskelpoisuutta ei ole vakuuttavasti perusteltu.

Keskusrikospoliisin mukaan olisi myös hyvä täsmentää sitä, miten kiiretilanteet määritellään salaisessa kotietsinnässä, jolloin päätökseen riittäisi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätös.

Suojelupoliisi pitää perusteltuna, että jatkovalmistelussa arvioitaisiin mahdollisuuksia säätää poikkeukseksi tarkoitetusta kiireellisestä päätösmenettelystä, jossa päätöksen voisi tehdä laissa säädettyjen edellytysten täytyessä etsintää suorittava muu poliisimies.

Helsingin hovioikeus toteaa, että mietinnössä on jäänyt täysin arvioimatta se, minkä vuoksi kiiretilanteita koskeva päätöksentekomenettely eli tuomioistuimen jälkikäteisvalvonta olisi salaisen kotietsinnän osalta tarpeen. Hovioikeus katsoo, että vähintään salaisen kotietsinnän osalta sen toimittamiseen tulisi aina olla tuomioistuimen lupa. Jos jatkovalmistelussa osoitetaan, että kiiretilanteissa on olemassa tarve tehdä salainen kotietsintä ilman tuomioistuimen ennakoivalvontaa, tulisi hovioikeuden mukaan etsinnän kohteena olevan henkilön oikeusturva varmistaa asianmukaisesti.

Lisäksi hovioikeus pitää tärkeänä, että etsintävaltuutettu tai vastaava tutkintatoimeva valvova taho määrätään myös silloin, kun kysymys on salaisesta kotietsinnästä. Hovioikeus myös katsoo, että julkinen asiamies tulisi määrätä myös salaisen paikanetsinnän tuomioistuinkäsittelyyn.

Juristiliitto pitää hyvänä, että salaisesta kotietsinnästä päättäisi pääsääntöisesti tuomioistuin, ja kiiretilanteissakin se tulisi saattaa tuomioistuimen vahvistettavaksi. **Suomen Asianajajat** pitää ehdottomana edellytyksenä sitä, että salaisesta kotietsinnästä ja muusta paikanetsinnästä päättää tuomioistuin.

Suojelupoliisi pitää perusteltuna, että jatkovalmistelussa arvioitaisiin tarvetta sille, että asiantuntija (esim. tulkki tai tietotekninen asiantuntija) saisi osallistua 26 a, 26 b ja 26 f §:ssä tarkoitettuun etsintään.

Lisäksi suojelupoliisi toteaa, että sen arvion mukaan kolme kuukautta olisi toiminnallisesti perustellumpi voimassaoloaika salaisia etsintöjä koskevalle luvulle. **Helsingin hovioikeus** ei puolestaan kannata ehdotusta luvan myöntämisestä määrätyksi ajaksi. Helsingin hovioikeuden mukaan vaatimuksessa ja tuomioistuimen päätöksessä tulisi lisäksi yksilöidä nimenomaisesti se, mitä etsinnällä pyritään löytämään.

Helsingin hovioikeus myös katsoo, että ehdotetusta pykälästä (26 g §) on jäänyt puuttumaan säännökset tuomioistuinmenettelystä tarkemmin sekä muutoksenhausta, mikä edellyttäisi sen mukaan toimenpiteitä.

Suojelupoliisi kiinnittää huomiota myös haltuunottamisen ja jäljentämisen edellytyksiä koskevaan säännösluonnokseen (26 h §). Tältä osin lausunnossa todetaan, että suojelupoliisin käsityksen mukaan perusteluissa olisi perusteltua arvioida tarkemmin ns. osanäytteen ottamista sekä tilannetta, jossa näyte otetaan viranomaisen haltuun väliaikaisesti tilan ulkopuolella suoritettavaa tutkimusta varten ja palautetaan sen jälkeen etsinnän kohteena olleeseen tilaan.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK pitää tärkeänä, että harkinta siitä, olisiko kyseessä salainen kotietsintä vai salainen erityinen kotietsintä tehdään kaikkien tiedossa olevien asioiden pohjalta, tosiasiallisen käyttötarkoituksen perusteella. Lisäksi Elinkeinoelämän keskusliitto EK katsoo, että 26 d §:ää koskevaa perustelua tulisi tarkentaa.

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus pitää sinetöidyn aineiston tuomioistuinkäsittelyä koskevan ehdotetun 10 luvun 26 e §:n 3 momentin kantelusäännöstä vaikutuksiltaan epäselvänä.

Puolustusministeriö huomauttaa, että Pääesikunta ei voisi itsenäisesti suorittaa uusien säännösten mukaisia toimivaltuuksia, ellei SKRTL:n 92 §:n luetteloa Pääesikunnan käytettävissä olevista salaisista pakkokeinoista muuteta.

Juristiliiton mukaan kansainvälinen vertailu tällaiseen pakkokeinon tulisi tehdä kattavammin ja selvittää, onko tämän osalta ilmennyt käytännön oikeusongelmia. Myös **Suomen Asianajajat** kiinnittää erityisen salaisen kotietsinnän osalta huomiota siihen, että esityksen kansainvälisestä vertailusta ei ylipäätään käy ilmi, onko kyseistä instrumenttia käytössä muissa Pohjoismaissa.

Myös osa yksityishenkilöistä esittää eräitä huomioita salaista paikkaan kohdistuvaa etsintää koskien.

3.3 Osallistuva tietolähde

3.3.1 Yleistä

Poliisihallitus, puolustusministeriö, Rajavartiolaitos, sisäministeriö, suojelupoliisi, Syyttäjälaitos, Tulli ja valtiovarainministeriö kannattavat esitettyjä muutoksia.

Keskusrikospoliisi toteaa lausunnossaan muun ohella, että ehdotettu toimivaltuus on hyödyllinen ja merkittävä keino poliisitoiminnan tuloksellisuuden lisäämiseksi. Lausunnon mukaan toimivaltuudelle on todellista tarvetta ja se tulee tehostamaan vakavimman ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa.

Keskusrikospoliisin mukaan sääntelyssä tulisi ottaa huomioon osallistuvan tietolähteen toiminnan kontrolloiminen ja turvallisuus sekä oikeusvarmuus. Osallistuvaa tietolähdettä koskevassa sääntelyssä yksi keskeisimmistä haasteista on varmistaa poliisin taktisten ja teknisten menetelmien sallassapito. Keskusrikospoliisi näkee, että esitutkintaviranomaisen ohjauksen ja valvonnan toteuttamisessa voi olla haasteita. Täten olisi hyvä, että valvonnan ja ohjauksen tosiasiallinen sisältö kuvattaisiin yksityiskohtaisesti esimerkiksi Poliisihallituksen antaman tarkentavan sisäisen määräyksen muodossa.

Professori Matti Tolvanen pitää ehdotusta esityksen pulmallisimpana kohtana. Ongelmana on ensinnäkin se, missä määrin tietolähteen voidaan sallia osallistuvan rikoksen tekemiseen. Toiseksi kysymys on osaamisesta. Suurin pulmana Tolvasen mukaan on tietolähteen turvallisuuden takaaminen. Tolvanen pitää tämän toteuttamiseksi esitettyjä keinoja perusteltuna, mutta ne eivät kuitenkaan takaa täyttä varmuutta. Tolvasen mukaan eteen voi tulla tilanteita, joissa tietolähteen toiminta tosiasiallisesti lisää rikollisryhmän valmiutta tehdä muitakin rikoksia kuin niitä, jotka tehtäisiin tietolähteen toiminnasta riippumatta. Rajanveto tietolähteen käytön sallittavuudesta voi olla tällaisessa asetelmassa vaikeaa.

Helsingin hovioikeus ja **Suomen Asianajajat** suhtautuvat ehdotukseen kielteisesti. Lausunnonantajien mukaan ehdotetulle sääntelylle ei ole todellista tarvetta rikollisuustilanne huomioiden. On myös viranomaisten legitimitietin kannalta ongelmallista, mikäli viranomainen sallii yksityishenkilön tehdä rikoksia. Lisäksi tietolähteenä toimivat usein jollain tapaa haavoittuvassa asemassa olevat päihderiippuvaiset henkilöt, jotka eivät välttämättä kykene arvioimaan omaa etuaan tilanteessa, jossa he ovat esimerkiksi vapautensa menettäneinä. Tällaisen henkilön käyttäminen viranomaistoiminnassa rikoksentekeväliseinä on lausuntojen mukaan epäeettistä.

Lisäksi **Suomen Asianajajat** katsoo, ettei tietolähdetoiminnassa nytkään aina kiinnitetä riittävästi huomiota tietolähteen henkilökohtaisiin olosuhteisiin ja toisintuimimismahdollisuuksiin, eikä sääntelyä ole syytä laajentaa.

3.3.2 Virka- ja rikosoikeudellinen vastuu

Oikeuskansleri toteaa lausunnossaan, että esityksessä on tunnistettu asiassa keskeisiä merkityksellisiä seikkoja, mutta virkavastuusiin liittyvät seikat ovat ilman arviota ja oikeusturvanäkökohtien osalta osallistuvan tietolähdetoiminnan valvontaa olisi aiheellista käsitellä esityksessä nykyistä laajemmin.

Eduskunnan oikeusasiamies pitää ehdotettua sääntelyä varsin ongelmallisena osallistuvan tietolähteen rikosvastuun toteuttamisen tai toteuttamatta jättämisen kannalta. Oikeusasiamiehen lausunnossa kiinnitetään huomiota ehdotetun sääntelyn osalta seuraaviin seikkoihin: osallistuvan tietolähteen rikosvastuun ongelmallisuus suhteessa tietolähteen ”omiin” rikoksiin, tietolähdetoiminta voi olla ongelmallinen viestinnän luottamuksellisuuden kannalta ja vaarana asuntokuunte-lua koskevan sääntelyn kiertämiseen johtaminen. Tietolähdetoiminnan suhde luottamuksellisen viestinnän suojaan edellyttäisi perusteellista arviointia. Ongelmallista on eduskunnan oikeusasiamiehen mukaan myös se, että tietolähdetoiminnan ulkopuolinen valvonta on käytännössä haastavaa.

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus pitää osallistuvaa tietolähdettä koskevaa ehdotusta perusteluiltaan ja arvoiltaan niukkana toimintaan liittyvän poliisin virkamies- ja rikosoikeudellisen vastuun ja tietolähteen rikosoikeudellisen vastuun sekä heidän ja valtion vahingonkorvausvastuun kannalta. Esitettyjen toimivaltuuksien poikkeuksellinen luonne huomioon ottaen kärjäoikeus pitää asianmukaisena, että jo toimivaltuuksia säädettäessä arvioitaisiin perusteellisesti, miten toimijoiden vastuu järjesty todennäköisimmissä poikkeamatilanteissa.

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus pitää tarpeellisena, että jatkovalmistelussa vielä tarkennetaan sitä, miten osallistuvaa tietolähdettä ohjaavan virkamiehen vastuun on ajateltu järjestyvän tilanteessa, jossa tietolähde joko suunnitellusti tai suunnittelematta ylittää toimivaltuutensa. Ainakin sitä, milloin virkavastuun lisäksi voisi tulla kysymyksen rikoksen yllyttäjän vastuu, on syytä vielä ennakkoonkin arvioida.

3.3.3 Päätöksen voimassaoloaika, esitutkintaviranomaisten yhteistyövelvoite ja myötävaikutuskielto

Keskusrikospoliisi katsoo, että päätöksen tulisi olla voimassa vain sen ajan, kun se on tosiasiallisesti tarpeen. Lisäksi esitutkintaviranomaisten päällekkäisten operaatioiden välttämiseksi tulisi huomioida ns. yhteistyövelvoite. Lausunnon mukaan miestinnön perusteluista jää avoimeksi ne keinot, joilla esitutkintaviranomainen voisi varmistua siitä, ettei osallistuva tietolähde saa epäiltyä tekemään jotain mitä hän ei muutoin tekisi (ns. tietolähteen myötävaikutuskielto).

Suomen Asianajat pitää huolestuttavana, että Suomessa säädettäisiin uudesta instrumentista laajemmin kuin yhdessäkään muussa vertailumaassa. Rikollisuustilanne on useissa vertailumaissa huomattavasti vakavampi, eikä niissäkään ole otettu käyttöön kyseistä instrumenttia siinä laajuudessa kuin nyt ehdotetaan eli sallittaisiin jopa [kuuden] kuukauden mittainen aikaikkuna. Myös **Helsingin hovioikeus** toteaa, ettei oikeusvertailu tue sääntelyn ottamista käyttöön Suomessa.

Oikeuskanslerin mukaan kyse on varsin pitkästä ajasta ja ehdotettua ratkaisua tulisi tältäkin osin arvioida myös suhteessa oikeusturvanäkökohtiin.

3.3.4 Tietolähteen oikeusturvasta huolehtiminen

Keskusrikopoliisi toteaa launnessaan, että esityksessä tulisi ottaa huomioon, miten osallistuvan tietolähteen oikeusturvasta huolehditaan; esityksessä tulisi olla esimerkkiluettelo siitä, mitä esineitä ja aineita osallistuva tietolähde saisi kuljettaa, ja tulisi ottaa kantaa siihen, miten rikosprosessi asiassa menisi: miten osallistuvan tietolähteen teko oikeutetaan ja kuka teon oikeuttaa, jos tietolähdettä epäiltäisiin rikoksesta sen vuoksi, että hän on toiminut osallistuvana tietolähteenä. Lausunnon mukaan esitutkintavaiheessa prosessi, miten teko oikeutetaan, saattaa olla eri kuin syyte- ja oikeudenkäyntivaiheessa.

3.3.5 Perusterikokset

Launnessaan **Keskusrikopoliisi** katsoo, että tulisi harkita osallistuvan tietolähteen käytön sitominen telekuuntelun (PKL 10:3) perusterikoksiin. Lausunnon mukaan osallistuvaa tietolähdettä tulee käyttää vain, kun siitä saatava hyöty on riittävän suuri, täten menetelmää ei tulisi käyttää vähäisissä rikoksissa.

3.3.6 Osallistuvan tietolähteen käytöstä päättäminen

Professori Matti Tolvanen pitää osallistuvan tietolähteen käytöstä päättämistä ja käytön edellytyksiä hyvin muotoiltuna.

Keskusrikopoliisin lausunnon mukaan perusteltua olisi, että Keskusrikopoliisin päällikkö (tai hänen määräämänsä Keskusrikopoliisissa tietolähdetoimintaan määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies) päättäisi tietolähteen osallistuvasta käytöstä myös Tullin ja Rajavartiolaitoksen osalta, joskin Tulli ja Rajavartiolaitos tulisivat kuitenkin itse johtamaan ja

toteuttamaan operaationsa, samoin kuin paikallispoliisi. Lausunnon mukaan tällä varmistettaisiin viranomaisten välinen yhteistyö ja tiedonkulku sekä vähennetään operaatioihin liittyviä riskejä. Keskusrikospoliisi toteaa, että mietinnössä oleva kirjaus siitä, kuka voi tehdä päätöksen osallistuvan tietolähteen käyttämisestä, on ainakin alkuun liian laaja, ja että päätöksentekofoorumia voitaisiin mahdollisesti tulevaisuudessa laajentaa, kunhan uudesta salaisen pakkokeinon käytöstä saadaan riittävästi käyttökokemuksia sekä luotua toimivat prosessit. Toissijaisesti lausunnon mukaan mikäli Tulli ja Rajavartiolaitos päättäisivät itsenäisesti osallistuvan tietolähteen käyttämisestä, tulisi heidän ilmoittaa menetelmän käytöstä Keskusrikospoliisille ennakolta.

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus toteaa lausunnossaan pitävänsä tietolähte-toiminnan ja osallistuvan tietolähteen toimivaltuuksien luonne sekä toisaalta tuomioistuinten tehtävä huomioon ottaen periaatteellisesti luontevana ja siten kannatettavana, että tuomioistuin ei ennakolta päättäisi osallistuvan tietolähteen käytöstä. Tältä osin riittävää ja sopivaa on, että tuomioistuimen roolina olisi tarvittaessa jälkikäteen arvioida osallistuvaakin tietolähdetoimintaa joko oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyödyntämiskiellon näkökulmasta taikka esimerkiksi rikosoikeudellista tai vahingonkorvausoikeudellista vastuuta koskevana asiana.

Suomen Asianajajat katsoo, että mikäli tällaisesta instrumentista säädettäisiin vastoin sen kantaa, tulisi päätäntävalta osallistuvan tietolähteen käytöstä alistaa ehdottomasti tuomioistuimelle kuten mietinnön jaksossa 5.1.3.1 on todettu. Myös **Helsingin hovioikeus** on lausunut tuomioistuimen päätäntävallasta vastaavasti.

Pirkanmaan kärjäoikeus katsoo, että osallistuvaa tietolähdetoimintaa koskevassa esityksessä voidaan pitää ongelmallisena vaihtoehtoa, että pakkokeinon käytöstä päättäisi tutkinnanjohtaja. Salaiden pakkokeinojen käytön asianmukaisuuden valvomiseksi olisi tärkeää, että päätösvaltaa pakkokeinon käytöstä käyttää joku muu kuin rikostutkinnasta vastaava poliisivirkamies.

3.3.7 Muut huomiot

Poliisihallitus esittää harkittavaksi, että esitystä muutetaan tietolähteen käytöstä ilmoittamista koskevan velvoitteen osalta. Poliisihallituksen mukaan pakkokeinolain mukainen ilmoitusvelvollisuus muodostaa korkean riskin tietolähteen henkilöllisyyden paljastumiselle sekä vakavan vaaran tämän hengelle ja terveydelle.

Puolustusministeriö toteaa, että mikäli säännösmuutos toteutuu rikosten selvittämisen puolella pakkokeinolakiin, tulisi myöhemmin ottaa harkittavaksi, onko vastaava muutos toteutettavissa soveltuvin osin rikosten estämisessä ja paljastamisessa.

3.4 Ampuma-aserikos ylimääräisen tiedon käyttämistä koskevaksi perusterikokseksi

Useat lausunnonantajat, kuten **Tulli, Poliisihallitus, professori Matti Tolvanen, puolustusministeriö, Rajavartiolaitos, sisäministeriö ja valtiovarainministeriö** suhtautuivat myönteisesti ehdotukseen.

Poliisihallitus esittää myös muiden rikosten lisäämisen harkitsemista jatkovalmistelussa.

Eduskunnan oikeusasiamies viittaa lausunnossaan mietinnön perusteluihin ja toteaa tältä osin, ettei se pidä vertaamista huumausainerikokseen kaikilta osin perusteltuna. Oikeusasiamiehen mukaan ampuma-aserikoksen tunnusmerkistöön sisältyy tekemuotoja, joita tuskin voidaan pitää perustuslain 10 §:n 4 momentissa tarkoitettuina yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavina rikoksina. Myös **Helsingin hovioikeus** suhtautuu ehdotukseen varauksellisesti.

Oikeuskanslerin lausunnon mukaan ehdotuksen osalta perustuslakivaliokunnan lausunnon pyytäminen olisi suotavaa.

3.5 Ehdotus toimivaltuussäätelyn yhteensovittamisesta pakkokeinolain 10 luvussa

Helsingin hovioikeus, Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus, Poliisihallitus, puolustusministeriö, Tulli ja valtiovarainministeriö suhtautuivat myönteisesti pakkokeinolain ja Tullin sekä Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalakien tekniseen yhteensovittamiseen.

Valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että Tullin peitetoinnin ja valeoston käyttöön liittyy verrattain monivaiheinen päätöksenteko- ja toteuttamismenettely, ja nostaa esiin, että tämä yhteensovittaminen vaatii merkittäviä muutoksia pakkokeinolain 10 luvun rakenteeseen.

Puolustusministeriö ei tässä vaiheessa Puolustusvoimien osalta tunnista vastaavaa epäjohtonmukaisuutta taikka päällekkäisyyttä suhteessa pakkokeinolain säännöksiin. Yleisesti ottaen puolustusministeriö yhtyy mietinnössä esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan kaikkien esitutkintaviranomaisten käytössä olevista salaisista pakkokeinoista olisi syytä säätää pakkokeinolaissa.

3.6 Muut huomiot

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry pitää tärkeänä, että salaisia pakkokeinoja koskevassa sääntelyssä kiinnitetään erityistä huomiota perusoikeuksiin, erityisesti yksityiselämän ja luottamuksellisen viestinnän suojaan. Tuomariliitto katsoo, että tuomioistuINVALVONNAN rooli salaisia pakkokeinoja koskevassa päätöksenteossa on keskeinen oikeusturvatekijä. Sääntelyn tulee olla rakenteeltaan selkeää ja yhtenäistä, jotta tuomioistuin voi tehokkaasti arvioida pakkokeinon käytön lainmukaisuutta ja välttämättömyyttä.

Myös **Amnesty International Suomen osaston** mukaan lainsäätäjän tulisi tarkastella erityisen huolellisesti pakkokeinojen perusteita ja välttämättömyyttä rajoittaessaan perus- ja ihmisoikeuksia entisestään viranomaisten työn mahdollistamiseksi.

Helsingin hovioikeus toteaa yleisesti, että erityisesti pakkokeinolain 10 lukuun ehdotetulla uudella sääntelyllä voitaisiin loukata merkittävällä tavalla ihmisten perusoikeuksia. Lisäksi sääntelyllä puututtaisiin merkittävällä tavalla perustuslailla suojattuun kotirauhan suojaan.

Poliisihallitus pitää tärkeänä, että salaisiin pakkokeinoihin mietinnössä esitetyt muutosehdotukset säädettäisiin myös vastaaviin säännöksiin poliisilain salaista tiedonhankintaa koskevaan 5 lukuun. Myös **suojelupoliisi** haluaa korostaa, että vastaava sääntely salaisen etsinnän ja osallistuvan tietolähteen käytön osalta olisi välttämätön myös vakavien rikosten estämiseksi ja vastaavat muutokset tulisi toteuttaa myöhemmin soveltuvien osin poliisilakiin.

Lisäksi suojelupoliisi kiinnittää huomiota käsitteisiin ”PTR-viranomainen” ja ”esitutkintaviranomainen”. Suojelupoliisin näkemyksen mukaan selkeintä olisi puhua johdonmukaisesti pelkästään esitutkintaviranomaisista, jos/kun tarkoituksena ei ole viitata suojelupoliisiin.

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-1172 (PDF)
ISBN 978-952-400-484-8 (PDF)